

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

R. Brands, Middelburg

Goede moed

*„Daarom zijn wij te allen tijde vol goede moed...” (2 Cor. 5 : 6-9)
„...en toen Paulus hen zag, ...en greep moed...” (Hand. 28 : 11-16)*

Vreemde tegenstelling

Er kunnen momenten zijn in het leven van getuigende christenen, dat de pretentie, waarmee zij het Evangelie aan de wereld aanbieden, hun a.h.w. boven het hoofd groeit en zij zich de moed in de schoenen voelen zinken. Want waar zij spreken van de meest geweldige dingen van leven en dood, schijnt de wereld met die boodschap vaak te spotten: De naam van Jezus wordt nauwelijks genoemd op politieke conferenties, inaugurele oraties of bij de opening van een tentoonstelling of huishoudbeurs of zoiets. Daar komt nog bij dat veel mensen, ook christenen, leven onder gestadige angst voor de dood en dat is geen leven. En toch, wat is ons leven hier op aarde anders? Een groot deel van ons leven en van alle menselijke energie richt zich op het voorkómen of afweren van de dood en van alles wat tot de dood kan leiden. Zowel de medische wetenschap en -zorg als het apparaat van justitie en politie strijden tegen de dood en vóór het behoud van het leven. En we kunnen ons zelfs afvragen hoeveel mensen „godsdiensstig” zijn uit angst voor de dood! In zo’n wereld getuigen van Christus is niet bepaald altijd eenvoudig. Er kunnen momenten zijn, dat dan vragen in grote hoeveelheid en in volle omvang op een mens afkomen. Dan weet-ie het niet meer.

Paulus’ gebrek aan moed

Ontroerend wordt ons in Hand. 28 verteld, hoe ook Paulus zich in zo’n toestand van „het-niet-meer-weten”

bevond, op het moment n.l. dat hij voor de poorten van Rome stond. Rome was toen de hoofdstad van de wereld, zetel van de regering van de keizer, die zijn legioenen over de hele wereld dirigeerde. Dat was een belangrijk moment voor Paulus. Hij had er naar verlangd daar te komen. Rome was de brug naar het westelijker gelegen Spanje, waar Paulus heen wilde om het Evangelie van de komst (= advent) van de verlosser te brengen. Maar naar de stad, waar de woorden „Evangelie” en „Advent” gebruikt werden voor de intocht van de keizer werd Paulus als gevangene gebracht. Daar, waar de keizer „heer” genoemd werd, zou hij moeten gaan getuigen van de Heer Jezus Christus. Waar de legioenen hun parade houden na over de gehele wereld de Vrede van Rome (=Pax Romana) gebracht te hebben (=de wereld onder Rome’s heerschappij gesteld te hebben) moet Paulus gaan spreken over Pax in terra (=Vrede op aarde). Paulus was in Athene geweest, het centrum van de wijsheid, waar hij op de heuvel Areopagus gesproken had over de opstanding van Jezus Christus (Hand. 17); nu komt hij in Rome, het centrum van de macht, de stad, die gebouwd is op zeven heuvels, en hoe zou daar dan moeten blijken, dat de heuvel Golgotha meer waard was dan die zeven prachtige heuvels in Rome, met al haar op die heuvels gebouwde schitterende paleizen?

Zo stond Paulus voor de poorten van Rome en ineens zakte hem de moed in

Inhoud

- 185 Ds R. Brands,
Goede moed
- 186 Ds W. Smouter,
Spiritualiteit (2)
- 187 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 188 Drs P. J. van Kampen
Duizend jaar Kerk in Rusland
4. Van Moskou naar St. Petersburg
- 189 Drs H. ALgra,
Over Karen, Koen en Clary
- 190 Drs O. Mooiweer,
Boekbespreking
- 191 T. Hoekstra,
Nieuwe boeken

de schoenen, en wist hij niet meer hoe het moest gaan.

De broeders

Maar dan het andere. Uit Rome kwamen de broeders Paulus tegemoet en alles veranderde toen Paulus hen zag.

We zien hierin iets van de waarde van de broederschap, de gemeenschap der heiligen, die ieder christen nodig heeft. Een mens kan niet op z’n eentje christen zijn! Niet voor niets heeft ook Jezus zelf gesproken, direkt na Petrus’ persoonlijke belijdenis, over de gemeente (Matth. 16 : 16-18!). De „broeders” heb je nodig! Zij leven mee en zij lijden mee!

De broeders in Rome hebben tijdens Paulus’ verblijf in Puteoli al gehoord van zijn komst. Nu komen ze hem tegemoet. Het eerste wat Paulus van Rome te zien krijgt, is dat er een gemeente des Heren is. Onder die broeders zullen voor Paulus bekenden en onbekenden geweest zijn: Uit Rom. 16 wordt duidelijk, dat Paulus mensen in Rome van nabij kende, b.v. de moeder van Rufus, die ook „voor mij, Paulus, een moeder geweest is”. Het

is niet onmogelijk, dat zij er bij geweest is en met Paulus veel gepraat heeft over vroeger en nu. Maar ook de onbekenden, wier namen Paulus daar bij Tres Tabernae voor het eerst hoorde, bieden troost. Maar hoe het ook zij, door de aanwezigheid van „de broeders” leert Paulus weer zien, dat er overal mensen zijn, die apart staan en niet meedoen aan de algemeen-geldende „godsdienst”, mensen, die zich met hem en zijn boodschap en met Jezus Christus verbonden weten. Vergeleken met de vele miljoenen inwoners zullen het er maar weinigen geweest zijn, maar toch overstemt het stille heilige lied der gemeente het geraas van de volken. Het gezamenlijke gebed van Paulus en „de broeders” was een uiting van de wederzijdse ervaring van de gemeenschap der heiligen.

Moed grijpen

Paulus vatte moed, toen hij de broeders ontmoette. Moed vatten, moed krijgen, moed accepteren als een geschenk, zo staat het er letterlijk. „De broeders” zijn de moed, die Paulus wordt aangeboden. Dat geschenk van God accepteert hij: Nu kan hij de toekomst weer aan. Met elkaar zijn ze Rome binnengegaan met het heel eenvoudige Evangelie van de gekruisigde en opgestane Heer, niet met een sociaal wereldvernieuwingplan of met allerlei intellectuele diepzinnigheden, maar met de boodschap van troost en vrede voor allen, die in Christus geloven: dat zij te allen tijde goede moed mogen hebben, ook al spreekt alles om hen heen van doodsheid en afval, ook al dreigt de dood heel dichtbij: Boven het sterven is het leven te verkiezen, ook dit aardse leven, dit „in het lichaam ons verblijf hebben”. Maar dit heeft één grote schaduwkant: het is „ver van de Heer in den vreemde zijn”. Het is „wandelen in geloof, niet in aanschouwen”. Maar wanneer het geloof over zal gaan in aanschouwen, zal een christen pas echt „thuis” zijn, in zijn eigenlijke vaderland, het hemelse Koninkrijk.

De administratie is gesloten van 30 mei tot 15 juni, wegens vakantie.

W. Smouter, Rijswijk

Spiritualiteit (2)

Beleving van het hogere, en geestelijke ervaringen, daar is vraag naar in onze tijd, zo hebben we vorige week gezien. Nu bleek daar wel eens wat op aan te merken te zijn, wanneer mensen meer gespist zijn op een piek-ervaring dan op *luisteren* naar Gods Woord. Maar men kan zich wel afvragen: wat zoeken mensen dan toch in spiritualiteit? Vanwaar komt die aandacht voor liturgie, stille tijd en gebed die er dan toch maar is? Zit daar misschien toch een positief verlangen naar God achter?

Antwoord: dat kan zo zijn, maar het hoeft niet. Onthutsend duidelijk is het antwoord in de bijdrage van mw. dr. C. J. M. Halkes aan de genoemde bundel: „Ruimte om op adem te komen”. „Spiritualiteit vormt de motivatie voor je handelen, bepaalt de kwaliteit die je aan het leven geeft. Het is dus niet alleen een geloofswoord; het hoeft niet persé een christelijke inhoud te hebben”. Ze bespreekt vervolgens het voor en tegen van de godin-beweging en van de *holistic spirituality*, aan de hand van maar één vraag: wat het voor vrouwen oplevert. Zo bespreekt ze ook het voor en tegen van het christelijk geloof, ja van het *monotheïsme* (het geloof in één God). Een voordeel van dat geloof is dat de mens bevrijd werd van de oudere religies, waardoor men de onvrijhoudende structuren verlaten kon. Maar een nadeel is, „dat vrouwen die eerst symbool waren van het mysterie van het leven, vanwege hun capaciteit van baren en voeden, nu als gevaarlijk werden beschouwd” (pag. 77 v.). En ja, dan moeten we volgens dr. Halkes dus zoeken naar een spiritualiteit die van dit alles het „goede” bewaart. Dat is: wat de ontplooiing van vrouwen dienen kan. Dat is het enige criterium. Hier is niets meer te vinden van een toetsing aan wat God ons in de Bijbel openbaart.

Het enige is: wat kan het betekenen voor mijn persoonlijke groei.

Ons diepste zelf

Nu weet ik best, dat deze feministische benadering wat extreem is. Maar heel de tendens in de *hausse* van spiritualiteit is toch bepaald dezelfde: zoek naar onvermoede mogelijkheden in jezelf, naar kansen voor geestelijke groei. Als er dan ook in onze tijd cursussen worden aangeboden voor geestelijke groei, voor bezinning in een stiltecentrum of verdieping in de franciscaanse spiritualiteit, dan verschillen de termen niet zoveel van die in een New-Age-tijdschrift als *Kaos*. Ook in een kerkelijk gewaad gaat het om de gedachte dat onze *no-nonsense*-tijd behoefte heeft aan een aanvulling. Een stukje bezinning, om ook de zachtere tonen in je binnenste tot klinken te brengen. Een voorbeeld daarvan is de bijdrage van Huub Oosterhuis aan meer genoemde bundel „Ruimte”. Hij lijkt zich als enige overigens nog een beetje on-

wennig te voelen in de spirituele bundel. Maar toch, hij schrijft: „Wat de basisbeweging voorstaat, is dat wij onze verbeelding leren oefenen. Wij moeten zien te voorkomen, dat onze utopische hartstocht niet verstikt. In de liturgie viëren wij ons toekomstvisioen: de stad van God, neerdalend uit de hemel, of – wat God weet hetzelfde is – opstijgend uit de diepste ingeschapen diepte van onszelf” (pag. 69). Het behoeft geen betoog, dat het bijbels gezien *bepaald niet hetzelfde* is of we het heil verwachten uit de hemel, van God, dan wel uit ons diepste zelf. Maar in het Oosterse denken, waar de New Age-beweging veel vandaan heeft geplukt, gaat dit inderdaad wel op. En velen zoeken ernaar en bezoeken daarom een bezinningscentrum of een andere vorm van verrijking.

Overigens: oppervlakkig gezien zou dit kunnen lijken op de tendens uit de jaren zestig om je terug te trekken in een klooster of iets dergelijks en om daar over de zin van de wereld na te denken. Het verschil is, dat men nu probeert om de snelle carrière te *combineren* met „een stuk bezinning”. Daarom doen cursussen en tijdschriften het beter dan communes waarvoor je je privé-leven op moet geven.

Technieken van meditatie

Uit al deze voorbeelden moge blijken dat 'spiritualiteit' een begrip met vele kleuren is. De dorst van de mens in deze tijd wordt gedrenkt met water uit heel verschillende bron. Juist daarom moeten we weten wat we doen, als we denken *in te spelen* op de behoefte aan spiritualiteit. Wat de Evangelische Alliantie betreft heeft het me verbaasd, dat men zo gemakkelijk de roep om spiritualiteit duidt als een behoefte waar evangelischen in kunnen voorzien. Met name toen ds F. H. Veenhuizen sprak over „*technieken van meditatie, contemplatie en stille tijd die de E.A. in huis heeft*”. Daar zal inderdaad vraag naar zijn, maar mag je zulke technieken dan zomaar 'leveren'? Terwijl je weet, dat deze naar willekeur gebruikt zullen worden naast nuttige bijdragen van T.M., Soefi-beweging en anderen?

We moeten constateren, dat de vraag naar geloofservaring groot is. En dan bij voorkeur in een vorm, die handig inpas-

baar is in het bestaande levenspatroon. Dus met voorkeur voor 'technieken', die een piek-ervaring bewerken. Daarom meen ik, dat we *juist nu* onze technieken in de kast moeten houden. En in plaats daarvan moeten we uit Gods Woord laten zien wat de *inhoud* is van de geloofservaring, namelijk de geborgenheid bij God voor een mens die vol zonden is. En daar kun je wezenlijk nooit technieken op los laten. Techniek is bedoeld om de werkelijkheid te dwingen en naar je hand te zetten. Maar er is er Eén, die zich niet laat dwingen. Die zich niet naar onze hand laat zetten. Dat ervoeren de Israëlieten, die bij Horeb de technici erop los lieten om een god te construeren. Het werkt niet, maar wat erger is: het vertoornt de HERE God verschrikkelijk.

Mensen hunkeren in een koude wereld naar de ervaring van God. Ze grijpen alles aan wat geboden wordt. Ook in de gemeente kennen we die hunkering toch? Maar laten we dan juist *nu* niet met technieken aankomen. Niet met gebeds-technieken, ook al roepen ze veel enthousiasme op. Niet met liturgische techniek, wanneer men zou denken daarmee de godservaring te stimuleren.

Geloofservaring

Hoe ervaren ik dan wel iets van God? Mag ik ook merken dat Hij er is, en vol zijn van blijdschap? Het antwoord kan niet anders zijn dan: alleen door Jezus Christus, en die gekruisigd. Want niemand heeft ooit God gezien. Door geen techniek en geen spiritualiteit. Maar de eniggeboren Zoon, die heeft ons Hem geopenbaard.

Ja, en dan zal het er juist wel op aankomen, dat we de woorden uit de Bijbel begrijpen. Voor de echte ervaring komt het aan op Gods Woord en Geest. Door heel concreet in de Bijbel te lezen komen we de beloften van God tegen. En geloven rijmt op beloven. Hoe zou je weten wat je mag geloven als je niet weet wat God ons komt beloven? In de Bijbel vinden we bijvoorbeeld de belofte van Christus dat Hij in ons zal zijn en wij in Hem, wanneer *zijn woorden in ons blijven* (Joh. 15 : 1-8). Dat komt neer op de belofte van de Geest, die in ons zal blijven in eeuwigheid (Joh. 14 : 16v.), want het Woord en de Geest horen bij elkaar.

En dan? Als je in Hem gelooft, ervaar je dan ineens vrede en geluk en blijdschap? „Ja vast en zeker”, hebben velen ondervonden. God maakt ons ook blij. „Nou”, zegt een ander, „ik heb het

anders nog heel vaak moeilijk”. Of: „het geloof zegt me zo weinig, er moet toch meer zijn?”

Dit zijn ervaringen, die we heel serieus moeten nemen en die we niet met een gedegen dogmatisch verhaal mogen wegverklaren. Er is niets ergers dan de ervaring van Job: „Zie, ik ga naar het oosten, Hij is er niet; en naar het westen, ik bespeur Hem niet; werkt Hij in het noorden, ik aanschouw Hem niet; keert Hij Zich naar het zuiden, ik zie Hem niet” (Job 23 : 8v.). Daar valt met geen beschouwing tegen in te praten, dat hebben Job's vrienden wel ervaren. Maar nu de hamvraag: wat doe je in deze nood? Hoe zoek je Hem, zonder wie ons leven een woestijn is, weer op? Daarvoor valt geen enkele techniek te geven maar wel een weg te wijzen. De weg is, dat je het vooral eerlijk tegen de HERE zegt. Dat je Hem aanroept, dat je zijn beloften zoekt in de Bijbel en dat je Hem daar dan op aanspreekt.

Wachten op God

Waarom benadruk ik hierbij, dat dit de *weg* is en niet een *techniek*? Nogmaals: omdat een techniek bedoeld de HERE te dwingen en Hij laat zich niet dwingen. Ook een handleiding als: „Stel je nu open voor de Heilige Geest” heeft iets dwingerigs. Maar de weg van Gods beloften en van het gebed, de weg van Woord en Geest, is een weg waarop je je diep afhankelijk weet van God. En daarom een weg, die gepaard gaat met wachten. Met wachten op God. Zoals Job moest wachten op God. En Abraham was 100, toen hij de eerste vervulling van de belofte kreeg. Mozes was 80, toen God zich aan hem openbaarde, David is jaren vervolgd terwijl het koningschap hem beloofd was en Johannes de Doper heeft voor zijn sterven de bijl niet verder zien komen dan de wortel der bomen.

Natuurlijk zit het 'm niet in de lengte van jaren. God laat ons echt niet wachten als dat niet nodig is. Maar het gaat om de *houding* van wachten op God. Want uit die houding spreekt, dat we God als God erkennen. Dat we het verwachten van de Heilige Geest. Als Christus ons *beloofd*, dat Hij in ons is en wij in Hem (Joh. 15), dan mogen we die belofte aannemen als waar en betrouwbaar, lang voordat we Hem ervaren. Met een beeld van Watchman Nee: de ervaring is een wagon van de trein, en niet de locomotief, die de trein zou kunnen trekken.

Dit is de slotsom: in een tijd van hang naar spiritualiteit moeten we het maar niet zoeken in mooie, dubbelzinnige liturgische woorden waar je een warm gevoel van krijgt. Maar in de ondubbelzinnige beloften van God, te vinden in zijn Woord, waarin je zekerheid en geborgenheid vindt. Daar moeten we het zelf van hebben. Maar dat is ook het enige waardevolle, dat we te bieden hebben aan een wereld die dorst naar ervaring.

Pastorale Notities

Open Brief

Aan ds G. van den Brink, emeritus predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie.

Beste collega

Je bent nu dus emeritus predikant.

Ik ga op dat feit per open brief in. Dat doe ik omdat er dit jaar nogal wat collega's voor eenzelfde insnijding in hun leven staan. Misschien leest er hier en daar een mee.

Ik denk dat je aan deze fase van je leven met gemengde gevoelens bent begonnen. Het verdriet om het afscheid drijft waarschijnlijk nog een beetje boven want er zijn banden gegroeid die zich niet zonder pijn laten verbreken. Maar daaronder voel je al de opluchting en de verlichting omdat veel van wat in de laatste tijd steeds zwaarder ging wegen nu niet meer hoeft. Dat laatste, dat gevoel van verlichting bedoel ik, moet straks de boventoon worden, dat moet het winnen omdat de

Opperherder het zo heeft bedoeld.

Wij hebben als gereformeerden altijd vermoed dat het Zijn bedoeling is dat een dienaar des Woords „eens wettig beroepen zijnde” (ik citeer uit het hoofd de oude DKO) levenslang aan de kerkdienst verbonden blijft. Om aan de zwaarigheid daarvan tegemoet te komen hebben de kerken de emeritering ingesteld. En wat pastoraal is dat allemaal geregeld!

Vorige week schreef ik iets over dat herder en schaap zijn in enen van de dienaar des Woords. Door de emeritering honoreren de kerken dat feit. Daarmee scheppen zij ruimte voor het schaap in de herder en maken ze ons duidelijk dat het genoeg is dat de Goede Herder tot aan zijn dood herder bleef, ook toen Hij als een schaap ter slachting werd geleid was Hij toch allereerst de herder die zijn leven voor de kudde gaf. Maar het fijnzinnige van de emeritering ligt geloof

ik toch nog in iets anders.

Terwijl de kerken de zwaarigheid van de levenslange dienst inperken, handhaven ze tegelijkertijd het voorrecht daarvan door ons de eer en de naam van dienaar des Woords te laten behouden. Daarmee behouden we de bevoegdheid om de dingen te doen waarnaar onze harten toch blijven uitgaan, zolang onze God krachten geeft. Ik ben zelf altijd kinderlijk blij als er weer een blauw boekje uitkomt en ik zie onder Groningen mijn naam staan als emeritus predikant. Dat gevoel van nog mee te mogen doen als we kunnen. Maar je mag ook 'nee' leren zeggen, zoals het ook Hem wel eens te veel is geweest.

Als dan nu het najaar voor je aanbreekt of de nazomer om het wat eufemistisch te zeggen, dan hopen wij ook in Opbouw nog op wat late vruchten. Dat zijn meestal niet de slechtste. En de Goede Herder geve je met je vrouw en kinderen in deze levensperiode leven en overvloed want daarvoor is Hij gekomen.

Met hartelijke groet,
Jaap Kranenburg

Duizend jaar Kerk in Rusland

4. Van Moskou naar St. Petersburg

De kerk kabbelde voort, gedragen door haar liturgie. Sensitieve en intelligente Russen, die zich voor de kerk interesseerden voelden de nadering van een crisis; de meerderheid echter hield de bestaande orde voor onveranderlijk. Bij de intrede van de 20e eeuw gaf de kerk een indruk van macht en stabiliteit. Zij telde 65 diocesen met 130 bisschoppen, 51.000 priesters, 20.000 monniken en 60.000 nonnen (die in ruim 1000 kloosters leefden), 100 miljoen leden en was de grootste nationale kerk ter wereld".

J. C. A. Fetter (1)

Peter de Grote

In 1682 kreeg Rusland een nieuwe tsaar: Peter, die later de bijnaam 'de Grote' zou krijgen. Peter, die ontegenzeggelijk een man was van vele en grote talenten, „had een onverdeelde bewondering voor het Westen; alles wat hem irriteerde associeerde hij met de cultuur van Moskou. Met andere woorden, hij was een vijand van het oude Rusland. Met een geweldige impuls introduceerde hij zijn Westerse ideeën, en onderbrak de organische groei van zijn volk. Hij schiep een onoverbrugbare kloof tussen de bovenste lagen en de rest van de bevolking en kwetste de religieuze gevoelens van de massa." (2)

Om zijn pro-westerse belangstelling te tonen, ging Peter op reis; gedurende verschillende jaren liet hij zijn land alleen om zich persoonlijk te bekwamen in allerhande door hem nodig geachte vaardigheden. In het kader van dat streven bracht hij ook enige tijd door in Zaandam, waar hij het ambacht van scheepstimmerman leerde; hij verbleef hier overigens min-of-meer incognito. Een sterke vloot was nodig en Peter creëerde die. Een sterker centraal gezag, Peter zette ook dat op poten. En hij veranderde van hoofdstad! Aan de rivier de Newa ontstond een nieuwe stad, St. Petersburg (het huidige Leningrad). In een nieuwe bouwstijl: die van de Barok en de Rococo, die tot dan toe in Rusland volslagen onbekend waren; het waren Westerse bouwstijlen. Zijn dochters, machtige keizerinnen, gaan in zijn voetstappen verder.

Hoe dat alles de bevolking schokte, hoe religieuze gevoelens werden gekwetst valt in vele documenten af te lezen, van die tijd en ook van later. „Elisabet, de dochter van Peter de Grote, regeert in deze tijd over een land, dat zich langzaam aan herstelt van de verschrikkelijke beroeringen, waarmee haar vader, de Keizer – een onverzoenlijk revolutionair – het land had geteisterd aan het begin van de eeuw. Aan het hof van Elisabet wordt veel gedanst. In Moskou echter worden de Academies voor Kunsten en Wetenschappen ge-

sticht. Op bevel van de vrolijke keizerin verschijnen overal jachtpaviljoenen, romantische 'hermitages', paleizen met appelgroene muren, witte pilasters en vergulde kroonlijsten. Het zijn producten van de uitbundige fantasie van de Italiaanse architect Rastrelli. Als zij soms berouw voelt – en dat gebeurt soms – dan vraagt de vrome vorstin om kerken en kloosters. Rastrelli is de eerste in Rusland die in een lichte barokstijl bouwt. Vergulde en bolwangige engeltjes dartelen straffeloos rond aan de hoge muren boven ikonostases, onder de strenge afkeurende blik der iconen." (3)

Nieuwe structuren

Even belangrijk is de wijziging die Peter aanbrengt in de structuur van de Russisch-Orthodoxe kerkleiding. „Peter wist dat de kerk zijn eigenlijke tegenstander was. Ondanks haar grote afhankelijkheid van de staat bezat ze nog altijd het recht van 'pechalowanie: zij mocht, in naam van de drieënige God van liefde en vergiffenis, de czaar tot de orde roepen. Peter was de eerste czaar die haar dat recht ontzegde, de stem der profetie volkomen afwees en de kerk het zwijgen oplegde. De patriarch van Moskou had de czaar een waarschuwing gegeven. Daarom erkende de grondwet, die Peter voor de kerk liet opstellen geen patriarch, maar wel een „Heilige regerende Synode", een kerkelijk lichaam dat geen precedent in de Russische geschiedenis had, en dat naar Duits-luthers model gevormd was. ...Ten einde dit nieuwe orgaan geheel afhankelijk van zijn wil te maken, stelde de czaar een procurator van de Synode aan, een wereldlijk ambtenaar, die 'het wakend oog' van de keizer zou heten. Hij was geen lid van de Synode, doch niets kon zonder zijn voorkennis besloten worden.

De door de 'raskol' verzwakte kerk bood weinig tegenstand... De aldus verwereldlijkte kerk was de ondergang nabij. Zij werd met de hakken over de sloot door haar heilige liturgie en stevige christologie gered. Een rest van

heilig vuur bleef in de sombere eeuwen, die volgden, in haar voortsmeulen. (4)

De negentiende eeuw

Ook de periode na Peters dood werd gekenmerkt door de nieuwe politieke koers. In plaats van nog steeds een achterlijk en arm land aan de rand van Europa te zijn, werd Rusland in de rij van volkeren opgenomen als een sterk en energiek rijk, dat op de weg der vooruitgang verder ging. De vorsten, die voor een groot deel van Duitse komaf waren, hadden geen wezenlijke voeling met het volk dat ze regeerden. In de paleizen van de machtigen werd een andere levensstijl aangetroffen dan in de steden en dorpen van het platteland.

Ook de opvattingen van de 'Verlichting', het Rationalisme, gingen niet aan Rusland voorbij.

Door de grotere openheid naar het Westen nam de invloed van het Rooms-katholicisme toe; een aantal vooraanstaande families ging daartoe over. Eveneens was er sprake van Protestantse invloed; rond 1820 ontstond er een Russisch Bijbelgenootschap, dat door de overheid actief gesteund werd. Er zijn hoogst interessante lijnen te trekken tussen deze fase van de Russische geschiedenis en het (Zwitserse) Réveil. De voornaamste 'tussenpersoon' tussen Zwitserland en Rusland was vermoedelijk wel Mevrouw de Krüdener, een Russische adellijke dame die in elk boek over het Réveil genoemd moet worden.

Daarnaast deed zich in dezelfde periode de invloed voor van Luthers, Menonieten, Baptisten en anderen.

Sekten

Naast het optreden van tot dan toe 'uitheems' geachte godsdienstige stromingen is zeer vermeldenswaard de opkomst van inheemse 'sekte' en stromingen' zoals de zgn. Khlysty en de Skhoptsy. Laatsgenoemden verminkten en castreerden zichzelf om seksuele verleiding te ontgaan. Ze hadden andere voor ons bizarre gedachten en praktijken en beschouwden zichzelf als door God geïnspireerden, door de Geest geleiden die ook hun heilige boeken rechtstreeks uit de hemel ontvingen. (Alhoewel hun aantal noodzakelijk klein bleef – ze konden immers alleen nieuwe leden recruterende uit gezinnen van niet-leden – werd desondanks in de vorige eeuw een getal van 13 tot 14 miljoen sectariërs genoemd, in geheel Rusland. (Daarbij moeten we bedenken dat alle niet-Orthodoxen daaronder vielen). In 1930 schatte men het aantal Skhopty op 1000 tot 2000; 500 van dezen woonden in Moskou. Tot 1927 kwamen onder hen nog castaties voor. Ondanks deze kleine aantallen besteedde de Sowjet-pers vrij veel aandacht aan hen; de atheïstische propaganda kon immers bij het vertellen van verhalen over zulke geestelijke

onevenwichtigheid wel garen spinnen... (5)

Maar ook anderen...

Waar de elite zich, innerlijk, van de Orthodoxie afwendde en waar onder het volk wonderlijke groepen ontstonden, moet – opnieuw – worden gesproken over de monniken en kluizenaars. Er was ook sprake van een sterke spirituele opleving op diverse plaatsen; meestal betrof het daarbij „startsy”. Deze startsy zijn vaak mannen die zich jarenlang voor gebed, ascese en inkeer in de Russische wouden hebben teruggetrokken, of in bepaalde kloosters, zoals het befaamde Optina Poestinj. Na die jaren van beschouwing en van lofprijzing komen ze te voorschijn en worden ze een soort 'zieleherders'; het vrome volk stroomt geregeld toe en in soms verbluffend korte tijd kunnen zij zondaars duidelijk maken waar het aan schort, etc. Ze lijken zich met alle individuele verschillen, allen te hebben ontwikkeld tot mensen met een bijzondere „pastorale gevoeligheid” en tot mensen met een opmerkelijke „heiligheid” van levenswandel. Zoals ook de lezing van de grote Russische schrijvers ons leert, waren er verder diverse bewegingen in de intelligentsia en de betere standen. Zo had je de 'slavofielen' die 'het heilige Rusland' (de term had al iets van idealisering in zich) een mesiaanse taak voor de wereld toekenden. Zo had je ook de anarchisten en de atheïsten (die in Rusland anders, spiritueler haast, lijken dan in het Westen). Dostoyevsky, Tolstoj, Gogol, Toergenev, en vele anderen geven een uiterst boeiend beeld van enkelingen met een andere geaardheid dan men in het Westen aantreft.

Tenslotte

Voor wie ogen had om te zien was het tsaristische Rusland een rijk waarin veel maatschappelijke ongelijkheid heerste en waar door veel grootgrond-

bezitters niet gevoelig met hun pachters werd omgesprongen! Het probleem was dat de Kerk zich, vanwege de specifieke machtsstructuur die haar aan de staat onderworpen maakte, niet van dat beleid kon losmaken. Velen identificeerden (terecht of ten onrechte) de Kerk met alles wat er maatschappelijk (niet) gebeurde. Dat de „procurator van de Synode”, aan de vooravond van de Revolutie, een man was die met dictatoriale hand regeerde maakte de zaak alleen maar erger. Deze Konstantin Pobedonostsev (1828-1908) komt er in de geschiedschrijving niet al te best van af.

De 'combinatie van enorme cultuur en Machiavdeliaanse sluwheid', van 'bijna fanatiek geloof' dat zich paart aan 'cynisme ten opzichte van de middelen waarvan hij zich bij zijn machtsuitoefening bediende' riep onvermijdelijk bij velen weerstand op. „Dit religieuze absolutisme volgde hetzelfde patroon als het politieke absolutisme van de Tsaar. In de jaren '90 van de vorige eeuw riep het een atmosfeer in het leven waarin men niet ademen kon, die de kiemen in zich droeg van komende revoluties. Zo werd in menig hart de haat aangekweekt ten opzichte van zowel de Staat als de Kerk...” (5)

(1) J. C. A. Fetter. *De Russen en hun Kerk*, Arnhem 1947, p.66

(2) Fetter a.w. P. 63

(3) Irina Gorainoff. *Serafin van Sarov*. Abdij Bethlehem, België pp. 9, 10

(5) H. Iswolsky. *Christ in Russia*. pp. 118-120.

W. Kolarz *Godsdienst in de Sowjet-Unie*: Tilburg, 1961 pp. 123, 124.

Bij deze uitgave van Opbouw is (weer) een kaartje gevoegd om het u makkelijk te maken een nieuwe abonnee of geïnteresseerde te werven voor ons blad. Gaarne uw medewerking!

Het bestuur

H. Algra, Den Helder

Over Karen, Koen en Clary

Over de levensvragen rond ernstig gehandicapte kinderen is al vaker geschreven in 'Opbouw'. Deze keer een bespreking in vogelvlucht van drie boeken, geschreven door ouders van een gehandicapt kind.

Nooit meer gewoon

Onder de titel 'Nooit meer gewoon' beschrijft Anne Marie Metz de invloed die haar dochter Karen heeft op haar gezin in het algemeen en op de schrijfster in het bijzonder: hun leven zal nooit meer, gewoon' worden. Het boek is veelbesproken, zowel bin-

nen de zwakzinnigenzorg, als daarbuiten. In de eerste maanden na de verschijning ging er eigenlijk geen week voorbij of de schrijfster was te horen voor de radio, te zien op de TV, te lezen in dag- of weekblad. Mevrouw Metz had al een dochter, Marthe, toen er een tweeling werd ge-

boren: Michiel en Karen. Michiel is gezond, het leven van Karen hangt na de geboorte aan een zijden draad. Ze moet beademd worden om haar leven te behouden. De prognose die de artsen aan de ouders meegeven is bijzonder somber: ze zal niet oud worden en zeer diepzwakzinnig zijn. De ouders besluiten Karen niet naar huis te halen. Zo blijft ze in het ziekenhuis en wordt later overgeplaatst naar een inrichting.

De omgekeerde wereld

In tegenstelling tot de prognose van de artsen ontwikkelt Karen zich veel beter dan men ooit voorspeld had. Ze leert te lopen en goed te spreken. Dit leidt er niet toe dat ze ook door haar ouders naar huis gehaald wordt. Voor Karen's vader is de komst naar huis bespreekbaar, voor haar moeder niet. Af en toe wordt de onderhuidse agressie van de schrijfster tegenover haar echtgenoot over deze kwestie voelbaar.

Ieder ouder – ook een ouder van een gehandicapt kind – is blij met de vooruitgang van zijn of haar kind. Het wonderlijke in dit boek is dat iedere vooruitgang van Karen voor haar moeder een teleurstelling betekent, want iedere keer weer wordt ze met de vraag gekonfronteerd of Karen toch niet thuis had kunnen wonen.

Immers: dat een ziepzwakzinnig kind op den duur niet thuis kan wonen, wordt vrij algemeen geaccepteerd; bij een kind als Karen is het verblijf in een inrichting minder voor de hand liggend. Iedere vooruitgang van haar dochter konfronteert de moeder dus met haar eigen schuldgevoelens. Het zijn deze schuldgevoelens die de schrijfster in het boek voortdurend van zich af probeert te schrijven.

Deze schuldgevoelens spelen ook een rol in het contact met verpleegkundigen, artsen en maatschappelijk werkers. In de visie van Anne Marie Metz leven zij vaak in een omgekeerde wereld. Zeer indringend is de wijze waarop ze de eerste opname van Karen beschrijft. De vanzelfsprekendheid waarmee een gehandicapt kind wordt geaccepteerd (eigenlijk: normaal gevonden wordt) maakt het in haar ogen voor de ouders onmogelijk om hun gevoelens te uiten (blz. 36).

Koen

Vorig jaar moest Peter Gooyer voor de rechtbank verschijnen; hij had zijn zoon Koen, een jongetje van 15 maanden oud, gedood. Koen leed aan een ernstige spierziekte. Toen de ouders de definitieve bevestiging van dit bericht hoorden, stond hun besluit vast. „Voor kinderen bestaat hun leven uit spelen, rennen, groeien, steeds meer leren. Voor pubers bestaat het uit hun uiterlijkheid, lichamelijke, hun prestaties op school en op sportief gebied. Koen zal dat alles niet mee kunnen maken, hij zal er hooguit kennis van nemen terwijl hij het zich bewust is” (blz. 90). De ouders

konkluderen dat hun zoontje alleen maar zal lijden aan zijn bestaan. Daarop besluiten ze – wanneer de artsen euthanasie weigeren – zelf hun kind te doden...

Opvallend is dat de beide ouders in de zwakzinnigenzorg gewerkt hebben. Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken dat Gooyer een parallel trekt met het leven van zwakzinnigen. De schrijver komt tot de conclusie dat zwakzinnigen (meestal) niet behoeven te lijden aan hun bestaan, omdat zij zich hun handicap vaak niet bewust zijn. Een opvatting die tegenovergesteld is aan de konklusie van het eerder in 'Opbouw' besproken boek „Onnozel leven” (het leven met een lichamelijke handicap valt te verkiezen boven de dood, maar de dood valt te verkiezen boven het leven als diepzwakzinnige; Opbouw, 1979 no. 10 en 1985 no. 47).

Karen en Koen

Karen's moeder speelt in haar boek vaak met de gedachte dat het beter zou zijn geweest als haar dochter niet in leven was gebleven; Koen's vader voegt de daad bij het woord: hij besluit zijn zoon te doden.

Er kunnen overeenkomsten tussen de beide boeken worden aangegeven. De eerste is de diagnose en de prognose. Over het algemeen kiezen artsen tegenwoordig (terecht) voor openheid. Uit de literatuur zijn echter ook voorbeelden bekend waarbij een realistische schets van het toekomstbeeld van het kind de emotionele draagkracht van de ouders op dat moment te boven ging. De voorspelling kan ook zo konfrontierend zijn en zo uitgaan van de meest sombere prognose dat ouders direct iedere moed in de schoenen zinkt. Mijn indruk is dat dit in de situatie van Anne Marie Metz zeker het geval was, en op een wat andere wijze ook bij Peter Gooyer (hij was – als verpleegkundige – goed op de hoogte van de mogelijke gevolgen van deze spierziekte, maar legde daarbij alle aksent op de negatieve kanten van de prognose).

Het tweede aspect dat naar voren komt is de norm van de vergelijking: steeds weer wordt de waarde van gehandikt leven afgemeten aan de gemiddelde norm van de samenleving. In allerlei varianten komt deze dwingende norm steeds weer naar voren: wie niet voldoet aan het gemiddelde, lijdt aan zijn bestaan. Het is deze norm die zo kenmerkend is voor de huidige sekulariserende samenleving. Ook Anne Marie Metz, gehuwd met een predikant, komt niet tot een diepere waardebeoordeling van het leven van gehandikapt.

Beide boeken kunnen worden gezien als een verantwoording van het handelen van de ouders. Omstandigheden worden dan ook vaak te gemakkelijk in het kader van die verantwoording geplaatst. We zien dit bij de beschrijving van het gedrag van Koen en van de broer en zus van Karen. Wanneer Koen

driftig wordt omdat hij ergens niet bij kan, zeggen de ouders dat hij al lijdt aan zijn handicap. Als het zusje van Karen eetproblemen heeft, als haar broertje moeder aan huis bindt vanwege zijn eenkennigheid en slaapproblemen, wordt min of meer de suggestie gewekt dat de druk die Karen op het gezin legt hiervan de oorzaak zou zijn. Terwijl het steeds weer gaat om volstrekt normaal gedrag, een normale ontwikkelingsfase in het leven van kinderen!

Clary

Op de omslag lacht ze je toe: een ernstig gehandikt meisje. Misschien is het wel typerend dat op dit boek juist wel een foto prijkt: Clary mag gezien worden! Evenals Karen is ook Clary een buitenbeentje binnen de zwakzinnigenzorg; alleen belemmert haar ernstige lichamelijke handicap het haar om zich voldoende duidelijk te maken. Slechts Clary's sprekende ogen lijken te zeggen wat ze denkt. Clary zal voor mensen uit de zwakzinnigenzorg geen onbekende zijn; iedere inrichting kent ernstig gehandikte mensen van wie men vermoedt dat ze veel meer begrijpen dan zo op het eerste gezicht merkbaar is.

Ook uit „Een kind als Clary” wordt duidelijk dat het leren leven met een gehandikt kind een proces van vallen en opstaan is. Op zeer indringende wijze beschrijft Hilly Schenkhuizen-Lok de verwerking van de handicap van haar dochtertje. Er zijn veel overeenkomsten met – vooral – het boek van Anne Marie Metz: de vergelijking met anderen en met andere kinderen, de voortdurende zorg, de schuldgevoelens over de uithuisplaatsing. Evenals Anne Marie Metz plaatst ook de moeder van Clary kritische kanttekeningen bij de wereld van de zwakzinnigeninrichting. Toch ademt het boek een heel andere sfeer. Zag Karen's moeder door de handicap haar dochter niet meer, waren Koen's ouders gefixeerd op de handicap van hun kind, hier is een moeder aan het

woord die dwars door de handicap van haar dochter een kind ziet van wie het leven ook de moeite waard is. Staat uiteindelijk in het boek van Anne Marie Metz de moeder centraal, hier staat het kind centraal en worden van daaruit tekortkomingen in de zorg rond dat kind signaleerd. In dit ontroerend authentieke document lezen we ook dat de Hand die Clary zoveel jaren heeft vastgehouden, ook haar ouders door de diepte heeft gedragen.

Tenslotte

De drie besproken boeken zijn op een eerlijke, realistische wijze geschreven. De auteurs geven aan dat het leven met een gehandikt kind niet vanzelfsprekend is. In de christelijke kerk werd en wordt de intensiteit van de zorg en van het verdriet van de ouders wel eens onderschat. Daardoor kan een taboe ontstaan: de zorgen (en misschien ook de opstandigheid) zijn niet bespreekbaar, waardoor de verwerking wordt bemoeilijkt.

Tegenwoordig kunnen we in de samenleving een omgekeerde tendens waarnemen; de boeken over Karen en Koen zijn daar illustraties van. Er kan in de toekomst een situatie ontstaan waarin het ouders wordt verweten dat ze hun gehandikte kind 'hebben laten leven'. De christelijke kerk heeft tot taak te waarschuwen tegen deze bedreiging van gehandikt leven!

Peter Gooyer, Koen (De Haan/Unieboek)

Anne Marie Metz, Nooit meer gewoon (Balans)

Hilly Schenkhuizen-Lok, Een kind als Clary (Kok)

Over dit onderwerp is bij uitgeverij Kok in Kampen een bundel onder de titel 'Gebroken wereld' (redactie: Dr. J. Stolk) verschenen.

Boekbespreking

Dr. J. van Genderen – „De gemeenschap der heiligen” – Apeldoornse studies, no. 22, Uitgave van J. H. Kok, Kampen – 69 pag. Prijs f15,90.

Dit geschrift bevat de uitwerking van de rede, die uitgesproken werd bij de overdracht van het rectoraat aan de Theologische Hogeschool van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland te Apeldoorn op 16 september 1985. Het is en blijft een boeiend onderwerp waarover in de loop der tijden al veel gepubliceerd is. Prof. van Genderen geeft in kort bestek een overzicht van rooms-katholieke en reformatische opvattingen en memoreert als allesbeheersend

daaraan voorafgaand de diverse bijbelse gegevens. De gemeenschap met Christus effectueert zich in de gemeenschap met elkaar als gelovigen. Dit komt vooral tot uitdrukking in de gemeenschappelijke viering van het Heilig Avondmaal. Het is een gemeenschap met een geestelijke en een stoffelijke zijde. In Handelingen 4: 34-37 wordt naar de aanduiding van Calvijn aan de kerk het beeld voorgehouden van een diaconaal levende gemeente, gedreven door de Heilige Geest. Luther heeft de gemeenschap der heiligen van de hemel op aarde gebracht. Niet naar de hemel staan te gapen, maar om zich heen zien naar de geringste broeder in Christus! „Men moet de lieve heiligen laten blijven waar ze zijn en zorgen voor hen, die hier met ons leven” In de plaats van het verdienen vóór elkaar komt bij Luther het dienen van elkaar (pag. 30).

De gemeenschap der heiligen funktioneert als een liefdesgemeenschap, een heilsgemeenschap en een tuchtgemeenschap. Het is vooral Martin Bucer geweest, die hierop de nadruk heeft gelegd. De kerk is de gemeenschap der gelovigen. Naar het woord van Augustinus wordt de kerk benoemd naar haar goede deel. Want ook ongelovigen en hypocrieten worden in haar midden gevonden. De aktivering van de bedoelde gemeenschap geschiedt door het bewust deelhebben aan de bona en dona, — de schatten en gaven zoals de Heid. Cat. 't zo mooi uitdrukt. Die gemeenschap is eerst gave en dan opdracht. Hier heeft men de leiding van het ambt nodig. Verstarring en verwarring bedreigen de gemeente wanneer één en ander niet goed funktioneert. We moeten ons bewust zijn, dat de gemeenschap der heiligen een gemeenschap van zondaren is. Als we dat goed inschatten zullen we elkaar ook niet overvragen. Alle perfektionisme zij ons ten enenmale vreemd. Veel mensen zijn in de loop der tijden uit de kerk vertrokken, omdat naar hun mening de beoefening van de heiliggemeenschap ver beneden de maat bleef. Het blijft intussen een open vraag of men zelf binnen die gemeenschap optimaal heeft gepereerd. Graag had ik gezien, dat Van Genderen op deze kant van de zaak nog nader was ingegaan. Voorts heeft K. Schilder ons geleerd, dat het spreken over de strijdende en de triomferende kerk eigenlijk onjuist is. Het is één kerk daarboven en hier beneden in strijd en zegepraal. Ook betreurt ik het, dat de Apeldoornse dogmaticus nergens het boek: „Om kerk te /blijven” van C. Veenhof vermeldt waarin zulke prachtige dingen ook over dit onderwerp voorkomen. Overigens heb ik alle lof voor dit fijne boek en beveel ik het van harte aan!

O. Mooiweer, Enschede

Nieuwe boeken

Lieve vader, vuile schurk werd geschreven door Lenze L. Bouwers. Het boek is bedoeld voor jongeren (vanaf een jaar of veertien, denk ik) maar ik kan het iedereen aanbevelen, vooral degenen die veel met jeugd te maken hebben. Zoals Bouwers zelf schrijft, is het iets tussen lectuur en literatuur in, het sluit aan bij de belevingswereld van jongeren en behandelt een kwestie die terecht in de aandacht staat: incest. De hoofdpersoon in het boek is een meisje dat over haar ervaringen vertelt: al jaren lang dwingt de vader haar tot seksueel contact. Hij weet op de bekende manier haar onder druk te zetten (als ze er met anderen over praat, wordt het gezin daarvan het slachtoffer) en het meisje kampt met tegenstrijdige gevoelens (ze

houdt wel van haar vader, maar heeft een afschuw van zijn gedrag). Een goed boek, van harte aanbevolen.

Uitgever: Kok, Kampen.

Prijs: f14,90.

Allemaal psychisch door Pieter Vroon: bewerkingen van populair geschreven stukjes in de Volkskrant over allerlei psychologische onderwerpen. In het dagelijkse leven hebben we allemaal wel een beetje psychologische kennis nodig en dat wordt in dit boek aan de hand van concrete gevallen soms heel aardig gedemonstreerd: op uw vakantie naar het zuiden kunt u na de middag maar beter een uur of anderhalf rusten en als u stopt met roken is de kans dat u na een jaar weer rookt 70%!

Geen boek om in één ruk uit te lezen, maar wie belangstelling voor psychologie heeft, zal er, naar ik verwacht, genoeg aan beleven.

Uitgever: Ambo, Baarn. Prijs: f25,-

T. Hoekstra, Zwolle

De redactie ontving

D. J. van den Berg e.a., Ouderdom verplicht. Overheid en burgers in een vergrijzende samenleving. Publikatie van de Groen van Prinsterie Stichting, 83 blz., f12,50; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

G. van Bruggen/L.W. de Graaff, Verantwoorde gezinsvorming. Tweede druk. GSEV-reeks. 96 blz., f15,90; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

Elk uur is kostbaar. Een verjaardags- en herinneringsboek naar een idee van Adam en Maria Barmenthlo. 64 blz. f5,90 (tot 31 juli, daarna: f9,90); uitg. Ark boeken, Driebergen.

J. W. Meijer, Kruistocht tegen apartheid? (Gedachten over een christelijke standpuntbepaling.) serie: Woord en Wereld, deel 7; 72 blz., f13,95 (ab.: f10,-); uitg. Woord en Wereld, Postbus 195, 3850 AD Ermelo.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Amersfoort

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds G. de Lange, predikant te Oegstgeest.

Ned. Geref. Kerk van Katwijk

Het adres van ds G. J. Zwarts (26 februari jl. bevestigd te Katwijk) is: Kreeft 27, 2221 KD Katwijk ZH, tel. 01718-32212.

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel. 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging-Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,-contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,- per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Kerkdiensten Ned. Geref. Kerk van Den Helder

In afwijking van hetgeen in het Informatieboekje 1988 staat vermeld beginnen de middagdiensten voorlopig om half zes (tot eind oktober a.s.).

Op zondag 3 juli worden de kerkdiensten gehouden in de aula van de Wilhelmina-Mavo aan de Middenweg (ingang Sportlaan!) om 9 uur en half zes.

Christelijk Studiecentrum

Het Christelijk Studiecentrum organiseert voor mensen, die beroepshalve bij opvoeding betrokken zijn, een kongres onder de titel „Geloven in opvoeding”. Het kongres wordt op 27 en 28 januari 1989 gehouden in Amerongen. De kosten bedragen f110,- per persoon. Als sprekers zijn uitgenodigd: Drs W. G. Rietkerk „In welke tijd leven wij, voeden wij op?”, Prof. dr. W. ter Horst „Opvoeden, waarom en waartoe?” en drs H. Algra, „Christelijk opvoeden in de praktijk”.

Informatie bij de Stichting Christelijk Studiecentrum in Amsterdam; (020)-

257141/237076 (op woensdag, donderdag en vrijdag; vragen naar Benita Brandsma).

Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds G. de Lange, predikant te Oegstgeest.

Regio Noord-Nederland

Wij citeren uit het kort verslag van de Regionale Vergadering der kerken in Noord-Nederland, op 30 mei 1988, ondermeer het volgende:

Op de agenda staat het peremptoir examen van drs D. A. Westerkamp, be-roepen door de kerk van Groningen, met het oog op zijn werk aan een theologische hogeschool in Rwanda (Centraal-Afrika).

Br. Westerkamp houdt en preekvoorstel over Joh. 10:19-23.

Vervolgens toont hij zijn kennis van het Oude Testament aan de hand van een uiteenzetting over het boek Ruth, waarbij zijn toekomstige situatie als bijbel-docent in Afrika uitgangspunt is. Uit het Nieuwe Testament komt een gedeelte uit Matth. 6 aan de orde.

Tenslotte wordt br. Westerkamp ondervraagd inzake ambt, catechese, geloofsleer en ethiek, ook toegespitst op zijn toekomstige werk in Afrika.

De vergadering stelt met vreugde vast, dat op grond van het examen er geen bemerking is br. Westerkamp toe te laten als dienaar des Woords.

Uit breder kring

Reformatorische Bijbelschool Zeist

Op vrijdag 1 juli a.s. vindt tijdens de slotavond van het cursusjaar 1987-1988 de uitreiking van de getuigschriften plaats.

Deze avond begint om 20.00 uur en is vrij toegankelijk. Van 19.30 uur af is er gelegenheid tot koffiedrinken.

Tijdens de avond zal het schoolkoor o.l.v. dhr. J. C. Leeuwenhage liederen ten gehore brengen.

Het getuigschrift van de driejarige opleiding ontvangen:

Christine Geluk, Ab Hubers, Sylvia Huisman, André van der Moren, Henk Reijn, Bert Rosman en Maurice Smit.

Het getuigschrift van de éénjarige Vormingscursus ontvangen:

Maria Barmantlo-van de Beek, Cora Buitelaar, Willem van der Deijl, Joke van Dijk, Martha Looyenga, Gea van Reemst, Anneke Rijks, Mieke Smid, Paulien Trouwborst en Esther van der Waal.

Eventuele belangstellenden voor het

cursusjaar 1988-1989 worden van harte uitgenodigd.

Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte

De kring voor Calvinistische Wijsbegeerte in Rotterdam is voornemens tijdens het seizoen 1988-1989 een cursus te organiseren met als thema: „Titaanse of christelijke wetenschap?”

Prof. dr. A. P. Bos hoopt in vier lezingen in te gaan op achtereenvolgens het grondmotief in de Griekse wijsbegeerte, de discussie over geloof en rede in de oudheid, de ideologie van de rationaliteit in deze eeuw en de doorwerking van de antieke gnostiek in onder meer de antroposofie.

De lezingen worden gehouden op 22 september, 25 oktober en 17 november 1988 en op 19 januari 1989, en wel in de Immanuelkerk te Rotterdam-Alexanderpolder. De cursus is met name bedoeld voor studenten (maar niet alleen voor hen) en beoogt onder meer inzicht te geven in de historische wortels van het niet-christelijk denken en de doorwerking daarvan in deze tijd.

Geïnteresseerden kunnen zich in verbinding stellen met J. H. A. van Dam, secretaris van de kring (tel. 01891-17443).

Wanneer men deze cursus wil volgen, dan dient men uiterlijk 25 juni a.s. f20,- over te maken naar postbanknr. 49 55 768 t.n.v. T. P. Huizen te Rotterdam onder vermelding van „cursus”. Men ontvangt dan zo spoedig mogelijk een programma en een routebeschrijving.

Het bestuur van de stichting Oost Europa Kontakt zoekt een gemotiveerde

administratieve medewerkster

op diakonale basis.

Gevraagd wordt:

- enthousiasme
- het zich betrokken voelen bij de nood van de lijdende kerk in oost-europa
- kerkelijk meelevend
- mavo-diploma met typevaardigheids-certificaat.

Geboden wordt:

- zeer afwisselend werk
- DAADWERKELIJK iets betekenen voor medechristenen in oost-europa
- goede werksfeer

Mocht je vragen hebben of inhoudelijk iets van het werk willen weten, bel dan met het sekretariaat van de stichting.

Schriftelijke sollicitaties kunnen worden verzonden aan: het bestuur van de stichting Oost Europa Kontakt, postbus 233, 6880 AE Velp, tel. 085-649908.

De CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE VERENIGING VOOR JEUGDWELZIJN vraagt voor het jeugdhuis, voogdij/gezinsvoogdijvereniging en adviesbureau te Utrecht een

ADMINISTRATEUR M/V

voor 32 - 40 uur per week.

Taken:

- leiden en verrichten van werkzaamheden t.b.v. de administratie
- opstellen van begroting, exploitatie-overzichten, saldi-balans
- uitvoeren van bewoners-, salaris- en personeels-administratie
- overige bijkomende werkzaamheden.

Vereisten:

- enige jaren ervaring op het terrein van de financiële administratie
- opleiding b.v. M.E.A.O., M.B.A. en/of S.P.D.I
- ervaring met geautomatiseerde verwerking van gegevens
- zelfstandig en accuraat kunnen werken.
- leeftijd vanaf 23 jaar.

Een protestants-christelijke levensovertuiging is gezien het karakter en doelstelling van de vereniging vereist.

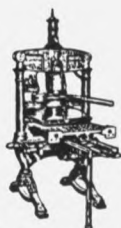
Verdere gegevens m.b.t. de functie:

- arbeidsvoorwaarden volgens de C.A.O. Jeugdwelzijnswerk
- salaris afhankelijk van leeftijd en ervaring
- indiensttreding zo spoedig mogelijk.

De Nederlandse Stichting voor Psychotechniek kan bij de selectieprocedure betrokken worden.

Sollicitaties richten aan het bestuur van de Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwelzijn, Donaudreef 21, 3561 EL te Utrecht. (Inlichtingen bij mw. E. W. Sonnenberg, 030-612511).

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij